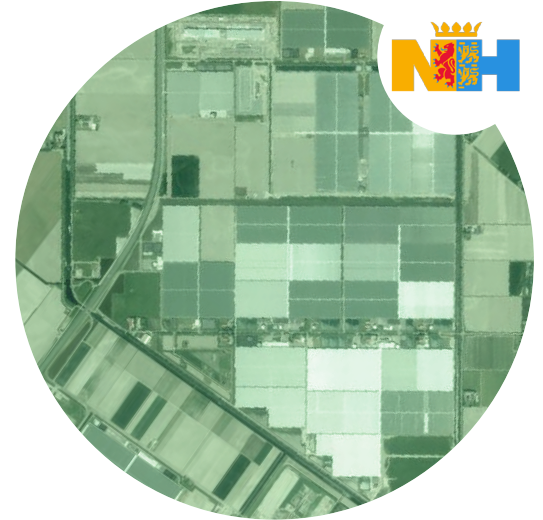

Distributiecentra en datacenters in het Noord-Hollands landschap

11 januari 2021

Steven Slabbers

Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK)
Noord-Holland

Het advies in hoofdlijnen

- ▶ Wees selectief in waar je ruimte (aan) biedt
- ▶ Wees terughoudend met de ontwikkeling van datacenters in het landelijk gebied
- ▶ Stimuleer geclusterde ontwikkeling
- ▶ Benut de ruimte die binnen de bestaande distributiecentra en bedrijventerreinen aanwezig is
- ▶ Stel eisen aan landschappelijke inpassing en architectonische ambitie
- ▶ Stel eisen aan circulariteit en stel meervoudig ruimtegebruik als voorwaarde
- ▶ Maatschappelijke acceptatie is essentieel
- ▶ Borg de ruimtelijke kwaliteit

De ontwikkeling van distributiecentra, datacenters en andere grote loodsen zetten de ruimtelijke kwaliteit van het landschap in Noord-Holland danig onder druk. Tegelijkertijd zijn deze 'dozen' een uitvloeisel van hoe de samenleving vandaag de dag is georganiseerd. Logistiek en datacenters horen bij deze eeuw, en dus gaan ze deel uitmaken van ons landschap. Maar dat betekent niet dat alles overal moet kunnen. Het huidige ruimtegebruik is te morsig, de ruimtelijke kwaliteit te pover en het grondgebruik te enkelvoudig. Dit advies beoogt om vanuit een meer integrale blik uitgangspunten voor de ontwikkeling van nieuwe datacenters en distributiecentra te formuleren, opdat in de toekomst logistiek en stedelijke/ruimtelijke vernieuwing elkaar versterken.

Aanleiding

De logistieke bedrijvigheid is voor Noord-Holland -met luchthaven Schiphol, het Amsterdams havencomplex, de bedrijven in het Noordzeekanaalgebied en de Zaanstreek, de aanwezigheid van Greenport en Seed Valley- een belangrijke sector.

Noord-Holland huisvest vanouds veel grote complexen waar goederen worden geassembleerd, opgeslagen en gedistribueerd. In de volksmond worden deze complexen veelal als 'dozen' aangeduid, waarbij wordt gerefereerd aan het anonieme, non-descripte karakter van de gebouwen en het gebrek aan verankering in hun omgeving.

Een recente ontwikkeling is die van de datacenters, alsook de schaalvergroting die bijvoorbeeld in de bollensector of de zaadveredeling plaatsvindt. Daarmee tekenen de 'dozen' steeds meer het landschap van Noord-Holland.

De 'verdozing van het landschap' is een onderwerp dat, zeker na het verschijnen van het CRa rapport in het najaar van 2019, vol in de belangstelling staat en veel partijen na aan het hart ligt.

Op 11 november 2020 organiseerde de PvdA Noord-Holland over dit onderwerp een symposium, waarvoor de PARK en de Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving als spreker waren uitgenodigd. Daarnaast hadden de wethouder van de gemeente Haarlemmermeer, een oud-wethouder van Tilburg (tevens vertegenwoordiger van logistiek Nederland), een vertegenwoordiger van de Koepel van Datacenters en de Milieufederatie Noord-Holland zitting in het panel.

In het debat drongen alle partijen aan op een sterkere regie vanuit de provincie, zowel waar het locatie als ruimtelijke uitwerking (waaronder beeldkwaliteit en meervoudig ruimtegebruik) en circulariteit betreft. Partijen waren eensgezind in hun mening dat distributiecentra en datacenters een plaats in het landschap behoeven maar dat zij daarbij wel op een goede manier in dat landschap moeten landen. Partijen waren het eens dat het mogelijk is dit op een hoogwaardige wijze uit te werken, maar dat dat nog te vaak niet het geval blijkt.

Dat was voor mij als Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit indirect aanleiding hierover advies uit te brengen.

De directe aanleiding is de snelheid waarmee deze centra een beroep doen op de ruimte in Noord-Holland. Dat, in combinatie met de vaak gebrekkige ruimtelijke kwaliteit en inpassing, maakt de ontwikkeling van de distributiecentra, datacenters en andere 'dozen' tot een prangend ruimtelijk vraagstuk. In de wetenschap dat op korte termijn nieuwe datacenters in Noord-Holland zullen worden ontwikkeld en dat het oppervlak aan distributiecentra nog immer snel toeneemt breng ik dit advies uit.

Observaties

Distributiecentra en datacenters horen bij het hedendaagse landschap maar draagvlak ontbreekt

Anno 2021 kan de samenleving niet zonder distributiecentra en datacenters. We willen allemaal data kunnen vinden, delen en opslaan en in deze coronatijd blijkt eens te meer het belang van distributiecentra. We verwachten niet anders dan dat de door ons bestelde pakketten op voorraad beschikbaar zijn en binnen 24 uur aan huis worden geleverd.

Tegelijkertijd blijkt het maatschappelijk draagvlak, in het bijzonder ten aanzien van de ontwikkeling van nieuwe datacenters, nihil. De lokale omgeving voelt zich niet verbonden met de ontwikkeling en ervaart de distributiecentra en datacenters als 'storende Fremdkörper' in hun landschap.

Snel toenemend ruimtebeslag

Opvallend is hoe groot de claim is die bedrijventerreinen op de ruimte leggen en hoe snel deze ontwikkeling zich in Noord-Holland voltrekt. **Ten opzichte van 1996 is het ruimtebeslag door wonen met 6 % toegenomen terwijl het ruimtebeslag door bedrijventerreinen met maar liefst 30% is toegenomen.** Dat maakt het logistiek vastgoed en de datacenters tot één van de grote ruimtevreter in Noord-Holland.

Ook de snelheid waarmee dit proces zich voltrekt is uitzonderlijk. Bij de ontwikkeling van een woonwijk vergt het globaal 10 jaar tijd om onbestemd bouwland tot bouwgrond te bestemmen. Vervolgens kost het nog eens 10 jaar om die wijk te realiseren.

Bij het datacentrum A7 bleek het mogelijk die hele cyclus terug te brengen naar 3 jaar. Het is de vraag wat dat betekent voor de zorgvuldigheid. Wanneer we nu teruglezen wat in de zomer van 2016 bij een eerste verkennende bespreking over de landschappelijke inpassing van het datacentrum is meegegeven ([lees hier het verslag van de ARO](#)) en dat naast de gerealiseerde situatie leggen, dan blijkt daar weinig van te zijn opgepakt. Ook blijken de toegezegde koppelingen met het naastgelegen Agriport ten aanzien van de uitwisseling van restwarmte en CO2 maar beperkt tot niet te zijn gerealiseerd.

Verspreide ontwikkeling

De ontwikkeling heeft verspreid plaatsgevonden, waardoor het lijkt alsof er 'overall' dozen staan, terwijl het feitelijk ruimtebeslag deze beleving niet staft. Het zijn vooral de eenlingen en de meer lintachtige ontwikkelingen langs de (vaar)wegen die de beleving van het landschap verhoudingsgewijs sterk beïnvloeden. Wie over de Westfriisiweg naar Enkhuizen rijdt kan de indruk krijgen dat heel dit deel van West-Friesland een bedrijventerrein is. Wie over de A7 van Hoorn naar Den Oever rijdt kan denken dat nagenoeg de gehele Wieringermeerpolder is volgebouwd. De beleving van de weg roept daarmee een beeld op dat niet representatief is voor het landschap waar die weg de reiziger doorheen voert en ook weinig recht doet aan dat landschap.

Lage grondprijs daagt niet uit tot slimmer ruimtegebruik

Vaak is de grond voor bedrijventerrein goedkoop, momenteel wordt de grond in Hollands Kroon voor 73 euro /m² aangeboden. De lage grondprijs werkt de ontwikkeling van 'platte dozen' in de hand, dit leidt tot de meest morsige manier om met de schaarse ruimte om te gaan.

In Hollands Kroon verwerft de ondernemer voor minder dan 4 ton een terrein ter grootte van een voetbalveld. Daar hoeft hij alleen nog een doos op uit te vouwen en er is weer een halve hectare ontwikkeld zonder dat daar enige kwaliteit aan is toegevoegd.

Terwijl in de tuinbouw de tomaten inmiddels in 6 lagen boven elkaar worden geteeld blijven de dozen onverminderd plat doordat men zich veelal beperkt tot slechts 1 verdieping.

Monofunctioneel

De meeste dozen dienen maar één doel: opslag. Dit terwijl de Nationale Omgevingsvisie zo helder is: "meervoudig grondgebruik gaat boven enkelvoudig". Dat adagium is nog niet of onvoldoende tot de distributiecentra doorgedrongen. Kijk

bijvoorbeeld naar alle daken waar niets mee gebeurt en al het schone regenwater dat direct naar het riool wordt afgevoerd. Ieder ander gebruik dan opslag lijkt te worden ontmoedigd. Er geen ruimte voor recreatief gebruik, geen ruimte voor natuurontwikkeling, geen aandacht voor de menselijke schaal.

Esthetische kwaliteit

Het ontbreken van aandacht voor de esthetische kwaliteit is fruikend. Er zijn tal van voorbeelden waarbij direct achter de vangrail de meest affreuzende bouwwerken zijn neergezet. Wie over de A7 naar de Afsluitdijk rijdt passeert een parade aan treurnis. Recente onderdelen in deze optocht van de lelijkheid zijn het Datacentrum A7 en Agriport A7. Dat schuurt eens te meer omdat dagelijks toch tienduizend of meer passanten met een schrijnend gebrek aan kwaliteit worden geconfronteerd.

Landschappelijke inpassing

De landschappelijke inpassing is over het algemeen afwezig of zeer beperkt. De complexen staan doorgaans naakt in hun omgeving. Maat en schaal van het landschap, het onderliggend kavelpatroon, de aanwezigheid van watergangen of het vrijhouden van doorzichten op het achterland hebben in de overwegingen geen rol van betekenis gespeeld.

Ook de beleving vanuit de omgeving lijkt niet meegewogen. De afstand tot de weg is doorgaans dermate minimaal -vaak staan de complexen direct aan de vangrail- dat de ontwikkeling 'recht in je gezicht' binnenkomt.

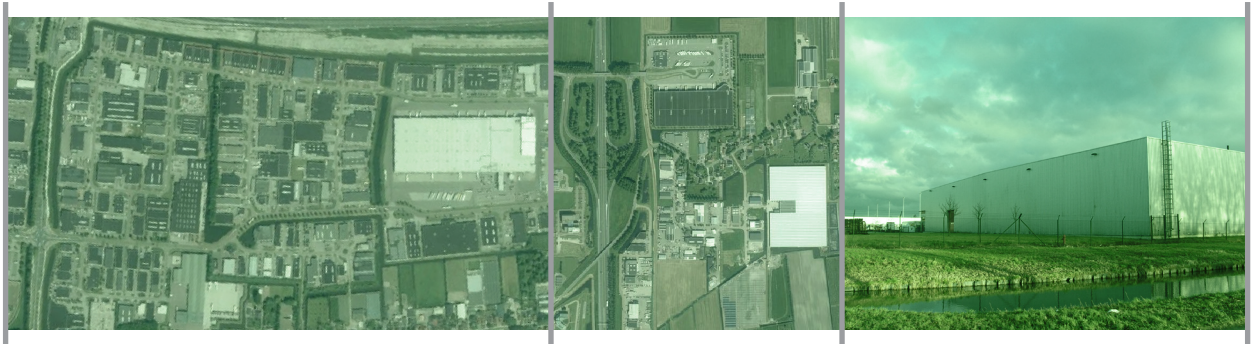
Opmerkelijk bij de aangehaalde voorbeelden is dat zowel voor Agriport als voor het datacentrum een beeldkwaliteitsplan is opgesteld. Kennelijk is er, als vaker, te simpel over de landschappelijke inpassing nagedacht. De constatering dat 'rood (bebouwing) en groen (weiland) de kleuren van het landschap zijn', betekent nog niet dat het voorschrift om gebouwen in rood en groen uit te voeren dús tot een goede landschappelijke inpassing leidt. Los daarvan blijkt het beeldkwaliteitsplan in de praktijk, als gevolg van het ontbreken van status, niet afdwingbaar.

Inpassing op individueel niveau of gebiedsniveau

Bij de schaalvergroting in de zaadverdeling rond Seed-Valley dreigden de bedrijven dermate groot te worden dat de ontwikkeling op gespannen voet kwam te staan met de ruimtelijke kwaliteiten ter plaatse. De aanwezige landschappelijke structuren waren te fragiel om zich te kunnen meten met de omvang van de bedrijven. Daarop heeft mijn voorganger een strategie ontwikkeld (F1) die de ruimtelijke ontwikkeling weer in balans kan brengen met het landschap. Daartoe heeft hij een robuust groenblauw raamwerk voorgesteld waarbinnen in de toekomst deze mega-bedrijven kunnen landen. Dit raamwerk zou dan niet op het niveau van het individuele bedrijf maar op gebiedsniveau samen met de sector tot ontwikkeling moeten worden gebracht. **Dit voorbeeld geeft aan dat het in sommige gevallen kansrijker kan zijn om de inpassing op gebiedsniveau dan op individueel niveau te organiseren.**

F1: Het groenblauwe raamwerk van ex-PARK Jandirk Hoekstra

F2: een greep uit de verdozing in Noord-Holland

Advies

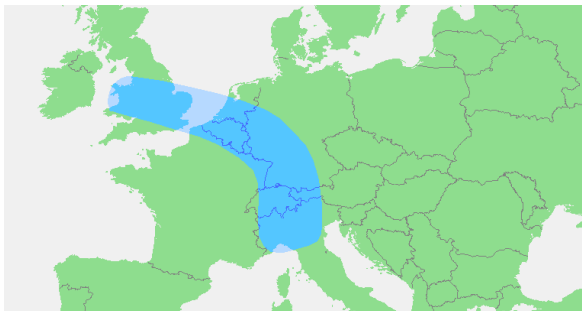
Wees selectief in waar je ruimte (aan) biedt

Logistiek en datacenters horen bij deze eeuw, en dus gaan ze deel uitmaken van ons landschap. Dat betekent echter niet dat elk logistiek centrum en elk datacentrum per definitie op elke plek in Noord-Holland thuishoort.

Met het Nationaal Natuur Netwerk, het UNESCO werelderfgoed en de Bijzondere Provinciale Landschappen kent Noord-Holland een aanzienlijk areaal beschermd landelijk gebied waar verstedelijkende ontwikkelingen zijn uitgesloten. Maar de impact van de ontwikkeling van datacenters en distributiecentra is op ieder landschap groot (zie F2). Dat maakt dat ook in de overige gebieden deze ontwikkeling zowel vanuit ruimtelijk als vanuit economisch en energetisch perspectief een kritische afweging behoeft.

Voor datacenters kan het logisch zijn om nabij Amsterdam te zitten vanwege de aanwezigheid van intercontinentale kabels. Tegelijkertijd onttrekken ze veel stroom aan het net, hetgeen ook in de afweging moet worden meegenomen.

Voor de nationale en internationale logistiek is Noord-Holland minder vanzelfsprekend. Anders dan Brabant ligt Noord-Holland (en zeker Noord-Holland Noord) niet centraal in de 'blauwe banaan' van Europa (zie F3). We zien nu hoe de lage grondprijzen distributiecentra naar de kop van Noord-Holland trekken, terwijl die activiteiten de congestie rond Amsterdam verergeren en de locatie vanuit de ligging in het groter systeem niet voor de hand ligt.

F3: De blauwe banaan, een multinationale Europese megalopolis, die verschillende metropolen uit verschillende (West-)Europese staten omvat
Bron: Wikimedia commons

Bij Schiphol daarentegen kan het juist wel verstandig zijn om op de luchthaven geïntegreerde luchtvracht faciliteiten te hebben. Naast de ligging is ook het regionale bedrijfsecosysteem van belang: voegt logistiek daar iets aan toe of betreft het activiteiten die net zo goed ergens anders zouden kunnen gebeuren?

Toeleveranciers van maakbedrijven, exporteurs van lokale agroproducten en dergelijke zijn voorbeelden van bedrijven met meerwaarde.

Alles valt of staat met de juiste locatie, wanneer de locatie niet goed is, kan ook de beste ruimtelijke uitwerking de situatie niet meer redden. Mijn advies is om als provincie als eerste sterk te sturen op de locatie, maar ook voldoende borging ten aanzien van de ruimtelijke kwaliteit in te bouwen.

Wees terughoudend met de ontwikkeling van datacenters in het landelijk gebied

Distributiecentra zijn (nu nog) grote ruimteslurpers. Om die reden worden zij bij voorkeur gesitueerd op plekken waar de grondprijs laag is, waardoor als eerste naar het landelijk gebied wordt gekeken. Daarmee landen deze overwegend stedelijke voorzieningen veelal in het centrum van het agrarisch gebied, waar ze sterk afbreuk doen aan het landelijk karakter van dat gebied.

Verwacht wordt dat datacenters met het voortschrijden van de techniek snel drastisch in omvang zullen afnemen. Dat roept de vraag op wat de samenleving in de toekomst met de grote complexen zoals die thans worden ontwikkeld aan moet. Daar zal een opvolgfunctie voor moeten worden gevonden. **Een opvolgfunctie blijkt in de praktijk altijd kapitaalsintensiever van aard en wil gebruik maken van de investeringen die ten behoeve van de oorspronkelijke functie zijn gedaan.**

In het stedelijk gebied bieden de druk op de grond en de daaraan verbonden grondprijzen condities die meer zicht bieden op het ontwikkelen van een passende opvolgfunctie dan in het landelijk gebied. In het stedelijk gebied lijken bovendien betere mogelijkheden aanwezig om ten aanzien van warmte en CO₂ koppelingen met ontwikkelingen in de omgeving te leggen.

Derhalve adviseer ik om ten aanzien van de ontwikkeling van datacenters in het buitengebied terughoudend te zijn en deze meer stedelijke functies bij voorkeur binnen het stedelijk gebied te ontwikkelen.

Geclusterde ontwikkeling

De aangehaalde voorbeelden laten zien dat een individuele ontwikkeling en een lintmatige ontwikkeling onevenredig afbreuk doet aan de ruimtelijke kwaliteit.

Zet als Provincie in op het voorkomen van een gespreide ontwikkeling en geef voorrang aan een geclusterde ontwikkeling. Een geclusterde ontwikkeling voorkomt niet alleen dat 'er overall wat gebeurt' maar biedt ook meer ruimte voor investeren in landschappelijke inpassing, beeldkwaliteit, duurzaamheid en circulariteit.

Stel bij een geclusterde ontwikkeling de ontwikkeling van een stedenbouwkundig plan als randvoorwaarde, en toets dat plan aan landschappelijke inpassing, meervoudigheid, architectonische ambitie en circulariteit. Stel rond grotere logistieke gebiedsontwikkelingen een qualityteam in om op deze aspecten toe te zien.

Bij Schiphol is Schiphol Trade Park (STP) in ontwikkeling. STP onderkent dat in de Haarlemmermeerpolder een logistieke stad aan het ontstaan is, en verbindt daar ook de conclusie aan dat de uitwerking van een dergelijke logistieke stad een hoogwaardig stedenbouwkundig plan, een beeldkwaliteitsplan, een architectonische ambitie en een visie op meervoudig ruimtegebruik vergt (**zie ook het kader op pagina 4**).

Kader: casus Schiphol Trade Park

F4: Beelden van KCAP die als masterplanner bij Schiphol Trade Park is betrokken

“Voor STP is een stedenbouwkundig plan uitgewerkt met accenten op de juiste plekken, met mooie profielen, waarin ook aandacht is voor publieke toegankelijkheid, beleving, voor de menselijke maat, voor natuurontwikkeling. Het plan straalt trots en zelfbewustzijn uit. Dit plan laat zien hoe de ontwikkeling van een logistiek complex samen kan gaan met de ontwikkeling van publieke kwaliteit.

Stel bij een geclusterde ontwikkeling de ontwikkeling van een stedenbouwkundig plan als randvoorwaarde, en toets dat plan aan landschappelijke inpassing, meervoudigheid, architectonische ambitie en circulariteit. Stel rond grotere logistieke gebiedsontwikkelingen een qualityteam in om op deze aspecten toe te zien.”

Benut de ruimte die binnen de bestaande distributiecentra en bedrijventerreinen aanwezig is

Veel distributiecentra en bedrijventerreinen in Noord-Holland zijn inmiddels danig verouderd en worden nog slechts extensief gebruikt. Mijn advies is om na te gaan waar binnen de bestaande centra de beschikbare ruimte efficiënter kan worden benut. Stimuleer daarnaast dat verouderde bedrijventerreinen weer 'bij de tijd' worden gemaakt.

Stel eisen aan landschappelijke inpassing en architectonische ambitie

Landschappelijke inpassing

Datacenters en distributiecentra horen bij het landschap van de 21e eeuw en verdienen daarin een volwaardige plaats. Dat betekent ook dat de ontwikkeling van deze centra moet worden aangewend om het landschap interessanter te maken.

De term 'landschappelijke inpassing' leidt in de praktijk vaak tot de misvatting dat de aanwezigheid van de ontwikkeling in het landschap door de aanplant van groen moet worden verzacht. Dat is een te enge benadering.

Landschappelijke inpassing gaat niet op de eerste plaats over het 'vergroenen' van de ontwikkeling maar om de wijze waarop de ontwikkeling reageert op de maat en schaal van het landschap. Zo zal de ontwikkeling passend moeten reageren op de aanwezige verkaveling en de bestaande watergangen. Ook het in stand houden van doorzichten op het achterland is hierbij van belang. Landschappelijke inpassing gaat over 'tonen en toonbaar zijn', over een 'decente afstand tot de weg', over het toevoegen van nieuwe kwaliteit.

Stel harde eisen aan de landschappelijke inpassing waarbij expliciet aandacht wordt besteed aan de wijze waarop de ontwikkeling reageert op de kenmerken van de plek en hoe de ontwikkeling maakt dat het landschap interessanter wordt.

Architectonische ambitie

Stel eisen aan architectonische ambitie. De datacenters AM3 en AM4 die Benthem Crouwel Architecten in Amsterdam Science Park hebben ontworpen, en die voor menig architectuurprijzen zijn genomineerd, bewijzen dat ook een datacenter over architectonische kwaliteit kan beschikken.

Zeker voor datacenters geldt dat zij zo zeer aan deze tijd zijn verbonden dat zij in potentie uit kunnen groeien tot iconen van het moderne landschap, tot complexen die worden herkend als trotse representanten van het huidige tijdgewricht. Complexen die tot de verbeelding spreken, nieuwsgierig maken en een nieuwe tijdlaag aan het landschap toevoegen.

Stel eisen aan circulariteit en stel meervoudig ruimtegebruik als voorwaarde

Life cycle analysis

Ook een 'doos' wordt niet voor de eeuwigheid gebouwd. Idealiter worden de elementen waar de doos uit is samengesteld na demontage weer terug in de schappen gelegd. Denk al bij de bouw na over het hergebruik van materialen. Stel een life cycle analysis als voorwaarde bij de bouwaanvraag en denk na over een mogelijke opvolgfunctie. Wat gebeurt er met de locatie wanneer de doos weer is ingevouwen?

Meervoudig grondgebruik

Stel meervoudig grondgebruik, zowel van het bedrijventerrein als geheel als van de individuele bedrijven op het terrein, als voorwaarde.

Verlang dat het terrein in zekere mate publiek toegankelijk is en de bezoeker wat te bieden heeft, alsook dat er ruimte is voor waterberging en de ontwikkeling van natuurkwaliteit.

Eis dat de daken voor zonne-energie worden aangewend en dat de hemelwaterafvoer wordt afgekoppeld en lokaal wordt opgeslagen opdat het kan worden aangewend in tijden van droogte.

Stimuleer een meerlaagse ontwikkeling.

Dat er veel mogelijk is toont de integrale gebiedsontwikkeling Chapelle International in Parijs, waar logistiek en stedelijke vernieuwing elkaar versterken. Chapelle International, maar ook Entrepôt MacDonald, laten zien dat een gelaagde ontwikkeling mogelijk is, met ondergronds het datacentrum, op maaiveld het logistiek centrum en op het dak van het logistiek centrum glastuinbouw en windturbines. Een dergelijke gelaagde ontwikkeling biedt ook kansen om dwarsverbanden ten aanzien van warmte, energie en CO2 te leggen.

Wees niet bang de hoogte in te gaan

We kunnen het ons niet meer veroorloven morsig met de beschikbare ruimte om te gaan. Wees niet bevreesd voor hogere gebouwen, wanneer dat ertoe leidt dat de ruimte effectiever wordt benut. De impressies van STP laten zien dat hogere gebouwen goed mogelijk zijn, wanneer men hier een goede architectonische uitwerking aan verbindt. Chapelle International en Entrepôt MacDonald laten zien dat een gelaagde ontwikkeling tot interessantere omgevingen kunnen leiden.

Maatschappelijke acceptatie is essentieel

De herkenbaarheid van meerwaarde bevordert, samen met een goede inpassing, ook de acceptatie van de bevolking. De ontwikkeling moet betekenis voor de regio hebben. De omgeving moet de ontwikkeling herkennen als essentiële voorziening voor de regio, moet zich met de ontwikkeling verbonden weten en er trots op kunnen zijn. **Als lichtend voorbeeld geldt hierbij de Cono-kaasfabriek in het centrum van Unesco-erfgoedgebied de Beemster, dat ondanks de forse schaal en de kwetsbaarheid van de locatie door de omgeving wordt gewaardeerd omdat men zich met deze fabriek verbonden weet en nut- en noodzaak van deze fabriek onderkent.** Daarbij helpt zeker ook de architectonische ambitie waarmee die complex is vormgegeven.

Dat doet vermoeden dat -anders dan vaak wordt gesteld- niet zozeer de 'schaal' het probleem is (de kaasfabriek heeft de maat van een XXL bedrijventerrein) als wel het gegeven dat de meerwaarde van de ontwikkeling niet wordt herkend.

Dat maakt dat het datacenter of distributiecentrum zowel landschappelijk als maatschappelijk geen 'Fremdkörper' mag zijn, het moet zowel zijn ingebed in de ruimtelijke structuren als in de maatschappelijke beleving. Om dit laatste te bewerkstelligen adviseer ik om in de planvorming de lokale omgeving meer dan thans te betrekken.

Borg de ruimtelijke kwaliteit

Stel rond grotere logistieke gebiedsontwikkelingen, waaronder de ontwikkeling van distributiecentra en datacenters, de ontwikkeling van een beeldkwaliteitsplan door een onafhankelijke partij als voorwaarde. Leg dat beeldkwaliteitsplan ter toetsing voor aan de ARO.

Stel bij de uitwerking een onafhankelijk qualityteam in dat de planontwikkeling toetst op landschappelijke inpassing, meervoudig ruimtegebruik, circulariteit en architectonische ambitie. ■

Colofon

Dit aangescherpte advies werd opgesteld in januari 2021 door Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit Steven Slabbers en is gebaseerd op een eerder advies uit november 2020.

Blijf op de hoogte van Steven's werkzaamheden via twitter of de website:

 [@SlabbersSteven](https://twitter.com/SlabbersSteven)

 noord-holland.nl/park

Neem voor vragen of opmerkingen contact op met Steven Slabbers via slabbers@noord-holland.nl

of stedenbouwkundig assistent Sebastien Reinink via sebastien.reinink@noord-holland.nl

Bronvermelding:

Satellietbeelden - PDOK luchtfoto 2020

Groenblauw raamwerk - provincie Noord-Holland

Foto distributiecentrum/blauwe banaan pagina 3 - Wikimedia Commons

Schiphol Trade Park - KCAP architects and planners